

УДК 378.147:614.8.013

ФОРМУВАННЯ ЗНАТЬ З БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ У СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ Й ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ НЕЩАСНИХ ВИПАДКІВ НА ВИРОБНИЦТВІ

Бокшиц О.М.Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди

У сьогоднішній, на сучасному етапі розвитку суспільства спостерігаються серйозні проблеми, що потребують від людей радикальних змін щодо ставлення власного життя та діяльності. В іншому випадку, негативні зміни та перетворення навколишнього середовища можуть призвести до соціальних й екологічних катастроф. За інформаційними джерелами Державної служби України з надзвичайних ситуацій, було зазначено, що у 2016 році в Україні зареєстровано 4428 випадків виробничого травматизму, а у 2015 році 4260 осіб отримало травми на виробництві, зокрема, 375 осіб – зі смертельними наслідками. Катастрофічною є також статистика, пов'язана зі зростанням наркоманії, отруєнням алкоголем, загибеллю людей у побуті та під час інших видів діяльності. Такі дані свідчать про те, що населення, намагаючись реалізувати права, обов'язки і свободи особистості, забуває, як про власну безпеку, так і про безпеку оточуючих, ігноруючи дію створюваного віками механізму самозбереження, в основу якого покладено присутність у людини об'єктивного розуміння основ безпечної життєдіяльності. Отже, проблеми безпеки постають перед всіма нами щодня, оскільки, включаючись у трудову, навчальну, суспільну чи іншу діяльність, ми маємо знати й передбачати можливі негативні результати своїх дій відносно нашого середовища існування. У статті розглядаються надзвичайно важливі проблеми всіх часів та народів пов'язані з безпекою людей в процесі їх трудової діяльності. Розглядаються питання формування знань про безпеку життєдіяльності у студентів вищих навчальних закладів й заходи запобігання нещасних випадків на виробництві. Аналізуються причини нещасних випадків на виробництві у процесі роботи людей на виробництві. Розглядаються питання щодо подолання проблеми травматизму на виробництві, яка може бути вирішена лише переглядом та вдосконаленням системи професійного навчання у вищих навчальних закладах.

Ключові слова: знання, безпека життєдіяльності, нещасні випадки, виробництво.

Постановка проблеми. Проблема захисту людини від небезпек актуальна з часів появи на планеті людства і все більш стає актуальною на сучасному етапі розвитку людства та новітніх технологій. Людська цивілізація досягає все більшої могутності, а проблема безпеки її існування стає все більш гострою.

Актуальність навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності» пояснює необхідність навчання студентів ВНЗ безпечним методам праці та життя, для подальшої необхідності формування компетенцій у сфері безпеки життєдіяльності та запобігання нещасних випадків на виробництві й підготовки майбутніх фахівців, які здатні до безпечної діяльності та прийняття об'єктивних і раціональних рішень у повсякденній та професійній діяльності.

Підготовка студентів ВНЗ у рамках цієї навчальної дисципліни містить теоретичні питання, спрямовані передусім на формування світогляду, вироблення ідеології поведінки і забезпечення майбутніх спеціалістів важливим інструментом не лише щоденного безпечного контактування з навколишнім світом, а й готує до майстерного (безпечного) виконання технологічних процесів самого різного рівня складності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання підготовки сучасної молоді до безпечної життєдіяльності та формування в неї знань з безпеки життєдіяльності досліджувало багато вчених-педагогів, серед яких: В. Акімов, Л. Буєва, В. Березуцький, Ю. Бойчук, Ю. Воробйов, В. Гафнер, С. Гвоздй, В. Девисілов, С. Дембіцька, О. Запорожець, М. Зоріна, Ю. Іванов, І. Кобилянська, О. Кобилянський, Л. Коженевський, В. Мельник, В. Михайлюк, В. Мошкін, Н. Лизь, І. Немкова,

О. Пуляк, В. Сапронов, Л. Сорокіна, Р. Цаліков, О. Шароватова, Л. Шершнева, С. Якушева, З. Яремко та інші. Зокрема, В. Сапронов вважає, що «для вироблення адекватних принципів життєдіяльності суспільство потребує інструменту розуміння та передбачення світової динаміки з небувалим наростанням масштабів загроз людині» [8], а на думку Л. Коженевського, «безпека – головна потреба окремої людини і суспільних груп, а також їхня найважливіша мета» [4].

Отже, безпека – це явище суспільне, політичне, економічне, культурне, юридичне, екологічне, але при цьому чинник екзистенціальний і життєво індивідуальний.

Мета статті – визначити особливості формування знань про безпеку життєдіяльності й заходи запобігання нещасних випадків на виробництві у студентів вищих навчальних закладів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Гарантія безпечних умов праці та безпека життєдіяльності – конституційна норма України. Наша країна на сучасному щабелі розвитку суспільства посідає одне з перших місць серед європейських країн за рівнем нещасних випадків, професійних захворювань і виробничого травматизму. Однією з причин цього є низький рівень знань та вмінь з охорони праці та безпеки життєдіяльності в цілому, а також безпечної культури фахівців і роботодавців.

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я смертність від нещасних випадків займає третє місце після серцево-судинних й онкологічних захворювань (табл. 1).

За поданою таблицею бачимо, що з кожним роком на Україні виробничий травматизм збільшується.

Таблиця 1
Стан виробничого травматизму за 12 місяців
2016 та 2015 року по областях (осіб) [1]

Області	12 місяців 2016 рік		12 місяців 2015 рік		Різниця, +/-	
	Всього	В т.ч. «СМ»	Всього	В т.ч. «СМ»	Всього	В т.ч. «СМ»
Україна	4428	400	4260	375	168	25
АР Крим	0	0	0	0	0	0
м. Севастополь	0	0	0	0	0	0
Вінницька	193	14	177	15	16	-1
Волинська	163	17	178	13	-15	4
Дніпропетровська	725	47	608	47	117	0
Донецька	666	29	672	36	-6	-7
Житомирська	129	11	102	8	27	3
Закарпатська	35	6	37	4	-2	2
Запорізька	296	13	285	12	11	1
Івано-Франківська	69	11	90	10	-21	1
Київська	91	25	167	23	-76	2
м. Київ	331	19	315	29	16	-10
Кіровоградська	74	15	51	8	23	7
Луганська	132	9	108	9	24	0
Львівська	213	22	224	22	-11	0
Миколаївська	86	10	66	4	20	6
Одеська	125	18	125	18	0	0
Полтавська	199	17	206	19	-7	-2
Рівненська	114	20	90	4	24	16
Сумська	105	15	117	11	-12	4
Тернопільська	52	8	59	10	-7	-2
Харківська	184	23	143	20	41	3
Херсонська	70	8	73	9	-3	-1
Хмельницька	124	13	100	16	24	-3
Черкаська	89	9	116	8	-27	1
Чернівецька	36	8	30	8	6	0
Чернігівська	127	13	121	12	6	1

За даними Загальнодержавної програми поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища, прийнятої в Україні на 2006-2011 роки, 73% нещасних випадків і аварій на виробництві сталися з організаційних причин і тільки 14% – з технічних, 13% – із психофізіологічних [3]. Тобто умови сучасного життя вимагають обізнаності кожної людини в тому, як правильно поводитися за будь-якої надзвичайної ситуації.

Більше двох десятків років освітяни ведуть гостру дискусію про зміст та форми викладання у вищих навчальних закладах України дисциплін циклу безпеки життя та діяльності людини. За попередні десятиріччя накопичено певний досвід викладання дисциплін «Охорона праці», «Цивільна оборона», тому особливий інтерес проявляють фахівці цієї галузі до нової дисципліни «Безпека життєдіяльності», яка ста-

ла базовою у циклі навчання предметів напряму безпеки життя і діяльності людини. Слід зазначити, що ця дисципліна є нормативною, оскільки введена в усі навчальні плани як дисципліна обов'язкового вибору.

На сьогодні вищий навчальний заклад (ВНЗ) залишається чи не єдиною установою, де майбутні фахівці можуть одержати необхідні знання з дисциплін, пов'язаних із безпекою: «Безпека життєдіяльності», «Основи охорони праці», «Охорона праці в галузі» та «Цивільна оборона» [2; 5].

Проте і ця можливість з кожним роком стає дедалі примарнішою, оскільки останнім часом чітко прослідковується тенденція до значного скорочення часу на викладання зазначених дисциплін, а також їх об'єднання в єдиний курс із відповідним скороченням навчального навантаження.

Як наслідок, через зовсім невеликий проміжок часу в державі може скластися ситуація, коли в економіку виходитимуть фахівці без відповідних знань, умінь та навичок з питань безпеки життєдіяльності, промислової безпеки, охорони праці та у сфері цивільного захисту, що в подальшому призведе до катастрофічних цифр з травмування та нещасних випадків на виробництвах і в побуті зокрема. Така ситуація є прямою загрозою для національної безпеки України, оскільки рівень безпеки суспільства в значній мірі залежить від якості викладання зазначених спеціальних дисциплін.

Нещасним випадком на виробництві називається випадок впливу на працюючого небезпечного виробничого фактору.

Найбільш складним і відповідальним етапом у розслідуванні нещасних випадків, травм є встановлення їх причин. Дуже часто тут припускають грубі помилки, що не сприяє розробці ефективних заходів у боротьбі з травматизмом. Аналізу нещасних випадків передують їх класифікація за причинами. Але загально прийнята класифікація причин виробничого травматизму в даний час відсутня, проте більшість авторів виділяють декілька груп:

Технічні причини – залежать від рівня досконалості технологічних процесів, конструктивних хиб устаткування, недостатності механізації та автоматизації важких робіт, недосконалості огорожень, захисних пристроїв, засобів сигналізації і блокувань, міцностних дефектів матеріалів, невідомих раніше небезпечних властивостей оброблюваних об'єктів. Ці причини іноді називають конструкторськими або інженерними.

Організаційні причини – цілком залежать від рівня організації праці на підприємстві. До них, наприклад, відносяться недобудови на території промислового об'єкта, захаращені проїзди, проходи; порушення правил експлуатації устаткування, експлуатації транспортних засобів, інструмента; хиби в організації робочих місць, у навчанні робітників безпечним методам праці.

Санітарно-гігієнічні причини – перевищення значень ГДК шкідливих речовин у повітрі робочої зони, недостатнє або нерациональне освітлення, збільшені рівні шуму, вібрацій та наявність різноманітних випромінювань вище припустимих значень, порушення правил особистої гігієни.

Психофізіологічні причини, до яких слід віднести фізичні і нервово-психічні перевантажен-

ня. Людина може чинити помилкові дії через стомлення, викликане великою фізичною навантаженнями – статичними і динамічними, розумовим, перенапруженою аналізаторів (зорового, слухового), монотонністю праці – стреси (англ. – напруженість, стан організму, який передуює хворобам, нещасним випадкам). Часто ці чинники називають людськими факторами. До травм може призвести невідповідність анатомо-фізіологічних і психічних особливостей організму людини характеру виконуваної роботи, тобто порушення основних ергономічних вимог. Але однією з основних причин, як встановлено аналізом виробничого травматизму, є людський фактор.

Формування в студентів світоглядних основ безпеки життєдіяльності та запобігання нещасних випадків на виробництві забезпечується під час усього навчання. Але особливе місце в цьому процесі належить дисциплінам циклу безпеки життєдіяльності, зокрема курсу «Безпека життєдіяльності». Згідно з типовою навчальною програмою нормативної дисципліни «Безпека життєдіяльності», завдання її вивчення полягає у формуванні

в студентів загальнокультурних і професійних компетенцій, знань, умінь і навичок розв'язувати професійні завдання з обов'язковим урахуванням галузевих вимог щодо забезпечення безпеки персоналу та захисту населення в небезпечних і надзвичайних ситуаціях, формування мотивації щодо посилення особистої відповідальності за забезпечення гарантованого рівня безпеки функціонування об'єктів галузі, матеріальних та культурних цінностей в межах науково обґрунтованих критеріїв прийнятної ризику [9].

Висновки. Безпека є однією з найважливіших категорій сучасної життєдіяльності людини. Забезпечуючи підготовку майбутнього педагога, перед викладачем безпеки життєдіяльності стоїть подвійне завдання: формувати у студента «особистість безпечної поведінки» і одночасно, навчити цього ж студента формувати «особистість безпечної поведінки» у своїх майбутніх учнів. При цьому, абсолютно не важливо учителем якого предмета в майбутньому буде студент, оскільки «безпечний тип поведінки» – це формат життя, який повинен стати нормою.

Список літератури:

1. Державна служба України з питань праці. URL: <http://dsp.gov.ua/statystychni-dani-vyrobnychoho-travma-2/>. (Дата звернення: 27/06/2017).
2. Желібо Є. П. Проблеми викладання дисципліни «Безпека життєдіяльності» у ВНЗ України / Є. П. Желібо, І. С. Сагайдак // Безпека життєдіяльності. – 2007. – № 12. – С. 35-36.
3. Заплатинський В. М., Мухін В. В., Стеблюк М. І., Запорожець О. І., Іванова І. В., Применко В. І., Петухова Т. А., Русаловський А. В., Сидоренко В. В., Суло С. Т., Флоренсова К. М., Яремко З. М. Навчальна програма з нормативної дисципліни «Безпека життєдіяльності» для студентів ВНЗ освітніх рівнів «неповна вища освіта» та «базова вища освіта» всіх спеціальностей. – К.: МОНУ, 2002. – 14 с.
4. Кобилянський О. В. Проблеми підготовки спеціалістів з безпеки життєдіяльності у вищих навчальних закладах // Електронне наукове видання матеріалів міжнародної науково-практичної конференції «Гуманізм та освіта». – <http://conf.vstu.vinnica.ua>
5. Коженевский Л. Ф. Секьюритология как научная дисциплина / Л. Ф. Коженевский. – Київ – Дніпропетровськ, 2007. – С. 401-412.
6. Кондрацька Г. Д. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до викладання основ безпеки життєдіяльності в загальноосвітній школі: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Тернопіль: 2005. – 20 с.
7. Офіційний інформаційний сервер Українського науково-дослідного інституту цивільного захисту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: undicz.mns.gov.ua/
8. Сапронов В. В. Идеи к общей теории безопасности [Электронный ресурс] / В. В. Сапронов // ОБЖ. Основы безопасности жизнедеятельности. – 2007. – № 1-3. – Режим доступа: obzh.pf/data/documents/sapronov_teoriya.pdf
9. Типові навчальні програми нормативних дисциплін «Безпека життєдіяльності», «Основи охорони праці», «Охорона праці в галузі», «Цивільний захист». – К.: Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, 2011. – 72 с.
10. Кобилянський О. В. Теоретичні засади формування компетенцій з безпеки життєдіяльності у студентів економічних спеціальностей: [монографія] / О. В. Кобилянський, С. В. Дембіцька, І. М. Кобилянська. – Вінниця: ВНТУ, 2014. – 264 с.
11. Урядовий портал: МВС України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: kmu.gov.ua/control/uk/.../article?art
12. Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: social.org.ua/activity/profilactika

Бокшиц Е.Н.

Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди

ФОРМИРОВАНИЕ ЗНАНИЙ ПО БЕЗОПАСНОСТИ ЖИЗНЕДЕЯТЕЛЬНОСТИ У СТУДЕНТОВ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ И МЕРЫ ПРЕДОТВРАЩЕНИЯ НЕСЧАСТНЫХ СЛУЧАЕВ НА ПРОИЗВОДСТВЕ

Аннотация

В сегодняшней день, на современном этапе развития общества наблюдаются серьезные проблемы, которые вынуждают от людей радикальных изменений относительно отношения собственной жизни и деятельности. В другом случае, негативные изменения и преобразования окружающей среды могут привести к социальным и экологическим катастрофам. За информационными источниками Государственной службы Украины из чрезвычайных ситуаций, было указано, что в 2016 году в Украине зарегистрировано 4428 случаев производственного травматизма, а в 2015 году 4260 лиц получило травмы на производстве, в частности, 375 лиц – со смертельным исходом. Катастрофической есть также статистика, связанная с ростом наркомании, отравлением алкоголем, гибелью людей в быту и во время других видов деятельности. Такие данные свидетельствуют о том, что население, стараясь реализовать права, обязанности и свободы личности, забывает, как о собственной безопасности, так и о безопасности окружающих, игнорируя действие создаваемого возрастными механизмами самосохранения, в основу которого положено присутствие у человека объективного понимания основ безопасной жизнедеятельности. Итак, проблемы безопасности возникают перед всеми нами каждый день, поскольку, включаясь в трудовую, учебную, общественную или другую деятельность, мы имеем знать и предусматривать возможные негативные результаты своих действий относительно нашей среды существования. В статье рассматриваются чрезвычайно важные проблемы всех времен и народов, связанные с безопасностью людей в процессе их трудовой деятельности. Рассматриваются вопросы формирования знаний о безопасности жизнедеятельности у студентов высших учебных заведений и меры предотвращения несчастных случаев на производстве. Рассматриваются вопросы относительно преодоления проблемы травматизма на производстве, которая может быть решена лишь просмотром и усовершенствованием системы профессионального обучения в высших учебных заведениях.

Ключевые слова: знание, безопасность жизнедеятельности, несчастные случаи, производство.

Bokshits Y.M.

Pereiaslav-Khmelnytskyi State Pedagogical University
named after Hryhorii Skovoroda

THE CREATION OF KNOWLEDGE AMONG THE STUDENTS OF HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS ON SAFETY OF VITAL ACTIVITY ISSUES AND MEANS TO PREVENT INDUSTRIAL ACCIDENTS

Summary

Abstract. Nowadays, there are a lot of serious problems that require people a radical change in their lives and activities. Otherwise, negative changes and transformations in the environment can lead to social and ecological disasters. According to information sources of the Ukrainian State service refer to emergency situations, it was noted that there were 4428 cases of occupational injuries in 2016 in Ukraine, and in 2015, 4260 people have been injured in the workplace, moreover, 375 people were fatal. The statistic refers to the growth of drug addiction, alcohol poisoning, deaths at home and during other activities is also catastrophic. This data proves that people trying to implement the rights, duties and freedoms, forget about their own safety and the safety of the others, ignoring the effect of survival mechanism created by centuries, which is based on the presence of objective basic understanding about safeliving. So, security issues should bother all of us every day, moreover, being involved in work, educational, social or other activities, we must know and predict all the possible negative results of our actions on the environment. This article discusses the most important problems of all times and Nations that are related to the human security during the work process. It also addresses issues refer to the creation of knowledge among the students of higher educational institutions on safety of vital activity issues and means to prevent industrial accidents. The article examines the causes of accidents and injuries in the course of employment. The publication touches the problem of industrial injuries prevention, which can be solved with the help of review and improvement of professional training in the higher educational institutions.

Keywords: knowledge, safety of vital activity, accidents, industry.